

สรุปทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาความรู้
หลักสูตร “การจำแนกประเภทที่ดินและการตรวจสอบพื้นที่ความลาดชันเกิน 35% 1/2567”
เรียนจบหลักสูตร และทำแบบทดสอบการประเมินเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๗

การจำแนกประเภทที่ดิน การตรวจสอบแนวเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี และการตรวจสอบพื้นที่ความลาดชัน ๓๕% และพื้นที่เขา ภูเขา โดยใช้แผนที่มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ เป็นภารกิจที่สำคัญที่กรมพัฒนาที่ดินต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และตามที่ได้รับมอบหมาย ในการจัดการทรัพยากรที่ดิน และทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ

ประกอบด้วยบทเรียนจำนวน ๓ บท

บทที่ ๑ การจำแนกประเภทที่ดิน

บทที่ ๒ การตรวจสอบแนวเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี

บทที่ ๓ การตรวจสอบพื้นที่ความลาดชัน ๓๕%

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับการจำแนกประเภทที่ดิน การตรวจสอบ แนวเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี และการตรวจสอบพื้นที่ความลาดชัน ๓๕ % และพื้นที่เขา ภูเขา โดยใช้แผนที่มาตราส่วน ๑:๕๐๐๐๐

๒. ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปสื่อสาร และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้

บทที่ ๑ การจำแนกประเภทที่ดิน

การจำแนกประเภทที่ดิน เป็นการสำรวจและพิจารณาแบ่งพื้นที่ป่าไม้ออกเป็น ๒ ประเภท ตามหลักเกณฑ์การจำแนกประเภทที่ดิน

๑. พื้นที่รักษาไว้เป็นป่าไม้ถาวร เพื่อดำเนินการสงวนเป็นป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติ

๒. พื้นที่ที่จำแนกออกจากป่าไม้เพื่อเป็นที่จัดสรรเพื่อการเกษตรกรรม เพื่อเป็นที่ทำกินของราษฎร หรือใช้ประโยชน์อย่างอื่น

๒.๑ ดำเนินการตามประมวลกฎหมายที่ดิน (กรมที่ดิน)

๒.๒ ดำเนินการตาม พรบ.เพื่อการครองชีพ (นิคมสหกรณ์)

๒.๓ ส.ป.ก.

ความเป็นมาของการจำแนกประเภทที่ดิน

๑. ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ สืบเนื่องมาจากการที่ราษฎรได้บุกรุกเข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมาก ในขณะนั้น ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงได้ปรารถนา และบัญชาว่าต้องการจะรักษาพื้นที่ของประเทศไทยซึ่งมีเนื้อที่ ๓๒๑ ล้านไร่ ไร่เป็นป่าไม้ของชาติ ร้อยละ ๕๐ ของเนื้อที่ประเทศ จึงได้มีการกำหนดการจำแนกประเภทที่ดินไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑

๒. การสำรวจจำแนกประเภทที่ดินระยะที่ ๑ ในปี พ.ศ.๒๕๐๔ – ๒๕๐๙ สำรวจป่าไม้ทั้งป่า และบรรจุโครงการจำแนกประเภทที่ดินไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ โดยมีวัตถุประสงค์รักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้เป็นสมบัติของชาติให้ได้ร้อยละ ๕๐ ของเนื้อที่ประเทศไทย โดยพื้นที่ในการจำแนกประเภทที่ดิน มติครม.เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ พื้นที่ที่นำมาจำแนก พรบ.ป่าสงวนและคุ้มครอง (พ.ศ.๒๕๔๑) ประกอบด้วย ป่าสงวน ป่าคุ้มครอง ป่าอยู่ระหว่างการสงวน ป่าอยู่ระหว่างการคุ้มครอง และป่าซึ่งมีแผนที่จะสงวนหรือคุ้มครอง โดยพื้นที่ที่นำมาจำแนก ที่ดิน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ – ๒๕๐๙ ประมาณ ๒๐๖ ล้านไร่แบ่งเป็น

- เป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑๗๔ ล้านไร่
- พื้นที่จัดสรร เนื้อที่ประมาณ ๓๒ ล้านไร่

เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๖ ได้มีการจัดตั้งกรมพัฒนาที่ดินขึ้น โดยมี ดร.บรรเจิด พลากร ดำรงตำแหน่งอธิบดี สังกัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และโอนงานจำแนกประเภทที่ดินมาดำเนินการที่กรมพัฒนาที่ดิน ปี พ.ศ.๒๕๑๖ คณะปฏิวัติได้มีคำสั่งยุบกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และปรับปรุงแบ่งส่วนราชการใหม่ให้กรมพัฒนาที่ดิน สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓. การสำรวจจำแนกประเภทที่ดินระยะที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ - พ.ศ. ๒๕๓๐ ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๕ (โครงการปรับปรุงการจำแนกประเภทที่ดิน) โดยมีหลักสำคัญคือให้สำรวจจำแนกประเภทที่ดินในพื้นที่ ป่าไม้ถาวรนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เนื้อที่ประมาณ ๓๐ ล้านไร่

ขั้นตอนการจำแนกประเภทที่ดิน ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๕ - พ.ศ. ๒๕๓๐ ดำเนินการในพื้นที่ ที่ยังไม่ได้ประกาศสงวน จำนวน ๓๐ ล้านไร่ ดำเนินการตามมติกรมฯ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๕ แก้ไขวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๗ โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาการจำแนกประเภทที่ดินของคณะกรรมการพัฒนาที่ดินดังนี้

๑) พื้นที่ซึ่งจะต้องรักษาไว้เป็นป่าไม้ถาวร

- มีสภาพเป็นป่าไม้
- ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้น ๑, ๒ หรือ ชั้น ๓ ที่ความลึกของดินน้อยกว่า ๕๐ ซม.
- หน่วยงานหรือโครงการกรมป่าไม้
- ดินไม่สามารถใช้ในทางเกษตรกรรมได้
- เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่ซึ่งมีความลาดชันเกิน ๓๕%
- ป่าชายทะเล, ป่าชายเลน, ป่าที่เกาะ
- ป่าที่เป็นเกาะและไม่มีเอกสารสิทธิ์
- ป่าชายเลน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

๒) พื้นที่ป่าไม้ถาวรซึ่งสมควรจำแนกออกเป็นที่ทำกินและใช้ประโยชน์อื่นๆ

- เหมาะแก่การเกษตร ซึ่งถือครองและทำประโยชน์แล้ว
- ที่สาธารณประโยชน์
- ที่ของหน่วยราชการ
- เขตห้ามล่าสัตว์ ที่ราษฎรมี น.ส. ๓ ถือครองอยู่แล้ว
- มีสภาพป่า เนื้อที่ไม่เกิน ๕๐๐ ไร่ ให้จำแนกออกเป็น ป่าชุมชน เว้นแต่กรณีที่มีพื้นที่ติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรืออยู่ในเขตพื้นที่ป่าโครงการฯ ที่ให้สัมปทานทำ

ไม้

๔. ผลการดำเนินการสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๐

๑. เก็บเป็นพื้นที่ป่าไม้ถาวรเนื้อที่ประมาณ ๑๐.๖๕ ล้านไร่ (มอบกรมป่าไม้รับไปดำเนินการ)
๒. อยู่ในเขตป่าสงวนฯ และอุทยานฯ เนื้อที่ประมาณ ๗.๖๔ ล้านไร่
๓. จำแนกออกจากป่าไม้ถาวรเพื่อเป็นที่ทำกินของราษฎรหรือเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น เนื้อที่ประมาณ ๑๑.๗ ล้านไร่

การสำรวจในปัจจุบัน โดยตรวจสอบข้อมูลด้วยโปรแกรมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ พบว่า มีป่าไม้ถาวร ๖๘ จังหวัด เนื้อที่ เนื้อที่ประมาณ ๑๖๔.๔๘ ล้านไร่

- โดยซ้อนทับซ้อนทับกับเขตสงวนประมาณ ๑๔๗.๕๓ ล้านไร่
- กรมมีมติให้เก็บรักษาไว้เป็นป่าไม้ถาวร (มอบกรมป่าไม้) ประมาณ ๑๐.๖๕ ล้านไร่
- พื้นที่ที่ยังไม่มีการสำรวจจำแนกฯ ประมาณ ๖.๓ ล้านไร่ (๖๖ จังหวัด)

จังหวัดที่ไม่มีป่าไม้ถาวรมี ๙ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม
อ่างทองสมุทรปราการ สมุทรสงคราม พระนครศรีอยุธยา และสิงห์บุรี

บทที่ ๒ การตรวจสอบแนวเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี

๑. ที่มาของที่เช่า ที่ภูเขา ปริมาณหรือภูเขาหรือเขา ๔๐ เมตร

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เรื่องข้อเสนอแนะเพื่อป้องกันการทุจริตและ
ประพฤตินิยมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนากรมที่ดิน และเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ
คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกับความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ ป.ป.ป. (ป.ป.ช.) ที่ได้พิจารณา
ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และผู้ทรงคุณวุฒิ มีมติให้กำหนดคำนิยามของคำว่า ที่
เช่า ที่ภูเขา ดังนี้

- ที่เช่า หมายถึง ส่วนของพื้นที่ที่สูงจากบริเวณรอบๆ (Surrounding) น้อยกว่า ๖๐๐ เมตร

- ที่ภูเขา หมายถึง ส่วนของพื้นที่ที่สูงจากบริเวณรอบๆ (Surrounding) ตั้งแต่ ๖๐๐ เมตรขึ้นไป โดยมี
ข้อเสนอแนะ ให้กรมพัฒนาที่ดินนำเอาคำนิยาม ความหมาย และหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปกำหนด ที่เช่า ที่ภูเขา
ลงในแผนที่ภูมิประเทศของกรมแผนที่ทหารมาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐ ส่วนการตรวจสอบสภาพพื้นที่จริง เห็นควรมี
คณะกรรมการขึ้นพิจารณาตรวจสอบประกอบขอบเขตที่ปรากฏในแผนที่ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินกำหนดไว้

ป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ คือ พื้นที่ที่กำหนดเขตป่าคร่าวๆ เพื่อที่
ทางราชการจะได้ดำเนินการสำรวจและจำแนกต่อไปว่าพื้นที่บริเวณใดให้เป็นป่าไม้ถาวร หรือพื้นที่ใดไม่
เหมาะสมให้เป็นป่าไม้ถาวรต่อไป เท่านั้น (ตามการตีความของสำนักงานกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ ๗๗๕/๒๕๖๑)
ปัจจุบันยังคงมีจำนวน ๖ จังหวัด {ลพบุรี ตรัง สุราษฎร์ธานี (บางส่วน) พังงา ภูเก็ต สงขลา (บางส่วน)} ที่ยังคงมี
พื้นที่ป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

๒. หลักฐานที่ต้องส่งให้กรมพัฒนาที่ดิน ใช้ประกอบการพิจารณาตรวจสอบ

- สำเนาแผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ ลำดับชุด L๗๐๑๗ ของกรมแผนที่ทหาร

- เอกสารแนบประกอบการพิจารณา

๑) แบบคำนวณเนื้อที่ ร.ว. ๒๕ จ หรือสำเนารูปแผนที่กระดาษบาง (ร.ว.๙) [ในระบบพิกัด
กริด UTM บนพื้นหลักฐานอินเดีย พ.ศ. ๒๕๑๘ (Indian ๑๙๗๕)]

๒) กรณีหมายตำแหน่งที่ขอให้ตรวจสอบบนสำเนาแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐
ต้องเป็นลำดับชุด L๗๐๑๗ พร้อมระบุลำดับชุด และเลขระวางของแผนที่

๓) กรณีหมายค่าพิกัดรอบแปลง ให้ครอบคลุมแปลงที่ดินจำนวน ๔ จุด หรือ อย่างน้อย ๒ จุด
ในมุมทแยง (มุมขวาบน - มุมล่างซ้าย หรือ มุมซ้ายบน - มุมขวาล่าง) และตัวเลขที่ระบุมีความชัดเจน

๔) กรณีส่งเอกสารตำแหน่งที่ขอให้ตรวจสอบหลายฉบับ เมื่อขึ้นรูปแปลงแล้ว ต้องมีความ
สอดคล้องตรงกันทั้งหมด จึงจะรายงานผลการตรวจสอบได้

๕) การรับรองสำเนา เมื่อตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสารแล้วให้เซ็นรับรองสำเนา

๖) ค่าพิกัดระบบภูมิศาสตร์ LAT, LONG และค่าพิกัดที่เป็นพิกัดฉาก UTM บนพื้นหลักฐาน
อ้างอิง WGS ๑๙๘๔ ไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบได้

- เอกสารที่อ้างถึง หรือหลักฐานทางที่ดิน

- การรับรองสำเนา เอกสารที่ส่งมาให้ตรวจสอบ ต้องรับรองสำเนาของเอกสารทุกฉบับด้วยลายเซ็นจริง
หมึกสีน้ำเงิน ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่ส่งมาให้ตรวจสอบ

๓. การตรวจสอบป่าไม้ถาวร

๓.๑ การตรวจสอบโดยใช้หนังสือราชการ

- ส่งหนังสือที่ สพด. สพข. หรือ กรมพัฒนา ที่ดินโดยต้องมีตำแหน่งของแปลงที่ดิน ตามเงื่อนไข เอกสารที่ใช้ในการตรวจสอบป่าไม้ถาวร

- ดำเนินการตรวจสอบ โดยกรมพัฒนาที่ดินตรวจสอบ และแจ้งผลการตรวจสอบ ให้แก่หน่วยงานหรือ บุคคลที่ร้องขอเอกสาร

- ส่งหนังสือแจ้งผลการตรวจสอบ เอกสารที่แจ้งผลการตรวจสอบประกอบด้วย แผนที่การตรวจสอบ การจำแนกประเภทที่ดิน หนังสือรายงานผลการตรวจสอบ

๓.๒ การตรวจสอบเบื้องต้น สามารถทำได้ ๒ ช่องทาง

๑) ตรวจสอบผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การให้บริการตรวจสอบแนวเขตป่าไม้ถาวรเบื้องต้นผ่าน ระบบอินเทอร์เน็ต โดยอยู่บนเว็บไซต์ของสำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่ ซึ่งมีทั้งหมด จำนวน ๓๒ จังหวัด เว็บไซต์ (<http://osm.ldd.go.th/home.php>)

๒) ตรวจสอบที่กลุ่มจำแนกประเภทที่ดิน นำตำแหน่งแปลงที่ดินมาขอตรวจสอบได้ที่กลุ่ม จำแนกประเภทที่ดินซึ่งเจ้าหน้าที่จะได้แจ้งผลการตรวจสอบเบื้องต้นเท่านั้น มิได้แจ้งผลการตรวจสอบเป็น หนังสือราชการ

บทที่ ๓ การตรวจสอบพื้นที่ความลาดชัน ๓๕%

เมื่อสำนักงานที่ดินจะออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน จะตรวจสอบพื้นที่นั้นๆให้เป็นไปตามประมวลกฎหมาย ที่ดิน หากพื้นที่มีความลาดชันเกิน ๓๕% จะไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ได้ เนื่องจากตามนโยบายป่าไม้ แห่งชาติ ข้อ ๑๗ กำหนดให้พื้นที่ลาดชันเกิน ๓๕% เป็นพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่า ไม้สามารถทำได้โดยต่อเนื่องระยะยาว และประสานสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรชนิดอื่น คณะรัฐมนตรีจึง มีมติเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๘ มอบให้กรมพัฒนาที่ดิน เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนที่ที่มีความลาดชันเกิน ๓๕% ต่อมามติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๘ ให้กรมพัฒนาที่ดิน กำหนดเขตที่เข่า และภูเขา ด้วยการตรวจสอบความลาดชัน ๓๕%

ที่เข่า หมายถึง ส่วนของพื้นที่ที่สูงจากบริเวณโดยรอบ (Surrounding) น้อยกว่า ๖๐๐ เมตร

ที่ภูเขา หมายถึง ส่วนของพื้นที่ที่สูงจากบริเวณโดยรอบ (Surrounding) ตั้งแต่ ๖๐๐ เมตร ขึ้นไป

การกำหนดเขตที่เข่า ภูเขา ตำแหน่งเริ่มต้นให้นับจากเส้นชั้นความสูงที่มีการเปลี่ยนแปลงความลาดชัน อย่างกะทันหันจากบริเวณโดยรอบ โดยมีความห่างจากเส้นชั้นความสูงเส้นถัดไปไม่เกิน ๒ มิลลิเมตร และมี ความลาดชันต่อเนื่องของเส้นชั้นความสูงไม่น้อยกว่า ๓ เส้น ในแผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน ๑ : ๕๐,๐๐๐ ลำดับชุด L๗๐๑๗ ส่วนความลาดชันเกิน ๓๕% ขึ้นไป จะมีความห่างของเส้นชั้นความสูงไม่เกิน ๑.๑๔ มิลลิเมตร

เงื่อนไขเอกสารที่ใช้ในการตรวจสอบ

๑. หมายเลขที่ขอให้ตรวจสอบบนสำเนาแผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน ๑:๕๐,๐๐๐ ต้องเป็น ลำดับชุด L๗๐๑๗ พร้อมระบุลำดับชุดและเลขระวางของแผนที่

๒. แบบคำนวณเนื้อที่ ร.ว. ๒๕ จ หรือ สำเนารูปแผนที่กระดาษบาง (ร.ว.๙) [ในระบบพิกัดกริด UTM บนพื้นหลักฐานอินเดีย พ.ศ. ๒๕๑๘ (Indian ๑๙๗๕)]

๓. ค่าพิกัดรอบแปลง พร้อมแผนที่ประกอบ

หมายเหตุ

๑. หากส่งเอกสารตำแหน่งที่ขอให้ตรวจสอบ หลายฉบับ เมื่อขึ้นรูปแปลงแล้วต้องมีความสอดคล้องตรงกันทั้งหมด จึงจะรายงานผลการตรวจสอบได้

๒. ตำแหน่งที่ขอให้ตรวจสอบหมายถึงมาบนแผนที่ภูมิประเทศลำดับชุด L๗๐๑๘ ไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบให้ได้

๓. ค่าพิกัดระบบภูมิศาสตร์ LAT, LONG และค่าพิกัดที่เป็นพิกัดฉาก UTM บนพื้นหลักฐานอ้างอิง WGS ๑๙๘๔ ไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบให้ได้

ผู้สรุปทเรียน
นายเกียรติพงษ์ สงพรหม
นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ

กรมพัฒนาที่ดิน

ขอมอบประกาศนียบัตรฉบับนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

นายเกียรติพงษ์ สงพรหม

ได้ผ่านการฝึกอบรมการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ระบบ LDD e-Training

หลักสูตร “การจำแนกประเภทที่ดิน และการตรวจสอบพื้นที่ ความลาดชันเกิน ๓๕% ”

รุ่นที่ 1/2567 : ตุลาคม 2566 - มีนาคม 2567

(นายปราโมทย์ ยาใจ)
อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน